

МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра історичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 16 «ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ДОБИ АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма «Історія», «Середня освіта»

Освітній ступінь «Бакалавр»

спеціальність 032 «Історія та археологія»,

014.03 «Середня освіта. Історія»

факультет Історичний

Робоча програма з курсу «Історія Європи доби античності та середніх віків»

Для студентів ОПП «Середня освіта.», «Історія»

Спеціальності 014.03 Середня освіта. Історія, 032 Історія та археологія

Розробник: к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін Новікова С.В.
(вказати автора, його посаду, науковий ступень та вчене звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історичних дисциплін
Протокол № 1 від “ 27 ” серпня 2020 року

Завідувач кафедри історичних дисциплін

(підпис) (Романцов В.М.)
(прізвище та ініціали)

© МДУ, 2020 рік

© Новікова С.В., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8	Галузь знань <u>01. Освіта / Педагогіка</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	ОПП <u>«Середня освіта. Історія»</u>		
Модулів – 8	Спеціальність 032 Історія та археологія 014 Середня освіта (Історія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 8		2-й	2-й
Загальна кількість годин - 240		Семестр	
		3-4-й	3-4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 78	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		24 год.+24 год.	14 год.+14 год
		Практичні, семінарські	
		16 год.+16 год	10 год.+10 год.
		Самостійна робота	
		78 год.+78 год.	95 год.+95 год.
		Індивідуальні завдання	
0.	0.		
		Вид контролю: екзамен	

Співвідношення годин аудиторної роботи до індивідуальної та самостійної роботи:

Для денної форми навчання

Аудиторних занять – 33% від загальної кількості годин

СРС – 67% від загальної кількості годин

Індивідуальної роботи: 0%

Для заочної форми навчання

Аудиторних занять – 20% від загальної кількості годин

СРС – 80% від загальної кількості годин

Індивідуальної роботи: 0%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення з фундаментальними проблемами європейської історії середніх віків та раннього нового часу; засвоєння різних підходів до вирішення проблем середньовічної історії у сучасній історичній науці, здатність використовувати набуті теоретичні знання та практичні навички у майбутній професійній діяльності.

Завдання:

- ознайомити студентів з вузловими проблемами політичної, суспільної, економічної та культурної історії Середньовіччя та раннього Нового часу;
- осмислити найважливіші категорії, поняття, явища та феномени історії раннього, класичного та пізнього середньовіччя;
- вдосконалити навички критичного аналізу історичних джерел різних типів та видів, критичного сприйняття дослідницької літератури;
- розвинути вміння аргументувати свою позицію в усному виступі;
- розвинути здібності генерувати та систематизувати наукову інформацію за вузловими проблемами медієвістики, створювати авторські аналітичні тексти різного формату;

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Дисципліна «Історія Європи доби античності та середніх віків» входить до блоку дисциплін, що знайомлять здобувачів вищої освіти з історією Європи. Її вивчення починається на 1-му році навчання і продовжується на 2-му році вивченням історії Європи середньовічної доби та раннього Нового часу, на 3-му та 4-му році навчання – вивченням дисципліни «Історія Європи та Північної Америки нового та новітнього часу». Навчальна дисципліна забезпечує окремі теоретичні блоки курсів «Спеціальні історичні дисципліни», «Історія історичної науки», «Джерелознавство», «Філософія», «Релігієзнавство».

Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Для вивчення навчальної дисципліни «Історія Європи доби античності та середніх віків» (2-й рік навчання) необхідно мати теоретичні знання з курсів «Історична географія», «Історія Стародавнього Сходу».

- Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- періодизацію історії середніх віків та основні дати;
- особливості процесу розвитку виробничих сил середньовічного суспільства;
- соціальну структуру феодального суспільства та її еволюцію;
- розвиток форм державного устрою у середньовічній Європі;
- особливості різних періодів середньовічної культури та доби Відродження;
- характерні риси менталітету середньовічної людини;
- роль римської католицької церкви у розвитку західноєвропейської середньовічної цивілізації;
- біографічні відомості найбільш відомих діячів середньовіччя;
- специфіку розвитку окремих західноєвропейських регіонів у середні віки;
- найважливіші середньовічні письмові джерела;
- найважливіші історіографічні проблеми історії середніх віків;
- основні поняття та терміни медієвістики.

вміти:

- аналізувати зміст історичних джерел середньовіччя і робити відповідні висновки;
- оцінювати факти середньовічної історії і оперувати ними;
- виділяти причини та наслідки історичних подій доби середньовіччя;
- простежувати логіку розвитку того чи іншого явища чи події;
- зіставляти різні історичні події та явища;
- опрацьовувати сучасну наукову літературу з медієвістики;
- аргументувати власну точку зору на дискусійні питання;
- чітко викладати історичний матеріал з використанням відповідної спеціальної лексики;
- працювати з картою.

1. Програма навчальної дисципліни

3-й семестр

Змістовий модуль 1. Європа у раннє середньовіччя. Формування та розвиток феодальних відносин

Тема 1. Введення в курс. Поняття “середні віки”. Періодизація історії середніх віків. Сутність феодалізму. Місце феодальної епохи в історії людства. Держава, право, церква в феодальному суспільстві. Джерела з історії середніх віків. Історіографія середньовічної історії. Класифікація джерел. Загальна характеристика джерел і методів їх дослідження. Джерела IV-XV ст.: варварські правди, формули, картулярії, капітулярії, аннали, хроніки. Пам’ятники звичайного права (зеркала, кутюми, фуерос). Міські хартії, цехові статuti. Королівське законодавство. Розуміння сутності феодалізму в історичній науці. Напрями та школи в медієвістиці XIX ст. Сучасна медієвістика.

Тема 2. Виникнення феодального ладу в Західній Європі. Проблема переходу від античності до середньовіччя в медієвістиці. Криза рабовласницького ладу і зародження елементів феодалізму в Римській імперії. Західна Римська імперія і варварські племена. Падіння Західної Римської імперії і утворення варварських королівств: Остготського в Італії і Франкського в Галії. Англосакси в Британії, Лангобардське королівство в Італії. Сутність генези феодалізму в Західній Європі.

Тема 3. Розвиток феодалізму у Франкській державі (IV-IX ст.). Племена франків в III - V ст. Утворення Франкської держави. Господарська діяльність і суспільний устрій франків за даними Салічної правди. Розпад родових зв’язків, виділення алоду. Гало-римське населення та його роль у феодалізації франкського суспільства. Держава Меровінгів. Франкська держава при Каролінгах. Політика Карла Мартелла. Завоювання Пипіна Короткого, виникнення папської держави. Піднесення Франкської держави при Карлі Великому. Формування феодальних відносин у Каролінгській державі. Прекарні відносини та їх роль в процесі феодалізації. Розпад імперії Карла Великого.

Змістовий модуль 2. Особливості формування та розвитку феодальних держав у Західній Європі

Тема 4. Франція в X - XV ст. Основні риси феодального ладу. Франція в період феодальної роздробленості (X - I пол. XII ст.). Централізаторська політика Капетингів, процес розширення королівського домену. Альбігойські війни. Складання станово-представницької монархії, Генеральні Штати. Політика французьких королів відносно папства і католицькій церкві. Причини, характер, хід і наслідки столітньої війни. Франція при Валуа. Герцогство Бургундське при Филипові Доброму і Карлі Сміливому. Посилення королівської влади і завершення об’єднання французьких земель у другій половині XV ст.

Тема 5. Візантія в IV – середині XV ст. Виникнення і розвиток феодальних відносин у Візантії IV-XI ст. Візантія в XI-XV ст. Аграрний устрій, особливості формування феодальних відносин. Зовнішня і внутрішня політика імператора Юстиніана. Аграрне законодавство і його еволюція. Ісаврійська династія й іконоборство. Македонська династія і зміцнення державної влади, зовнішня політика. Династії Комнінів та Ангелів. Візантія і хрестові походи. Феодальна роздробленість. Династія Палеологів і відродження Візантійської імперії. Османська експансія і падіння Візантійської імперії.

Тема 6. Англія в V – XV ст. Заселення Англії англо-саксонськими племенами. Англо-саксонські королівства. Експансія вікінгів. Область датського права Денло. Норманське завоювання Англії. Особливості формування феодалізму в Англії. Посилення королівської влади. Соціальна структура за відомостями “Книги страшного суда”. Королівська влада і

церква. Англія у XI - XV ст. Завершення процесу феодалізації, аграрний устрій і становище сільського населення. Англія в період громадянських війн. Анжуйська династія: особливості внутрішнього розвитку, зовнішня політика Плантагенетів. "Велика хартія вільностей". Формування й розвиток станово-представницької монархії, початок діяльності парламенту. Англія у столітній війні. Ланкастери. "Старе" і "нове" дворянство. Війна Червоної і Білої троянди: причини, хід, наслідки.

Тема 7. Країни Піренейського півострова в V – XV ст. Мусульманська Іспанія. Держава ал-Андалус. Виникнення іспано-християнських королівств. Реконкіста: причини, хід, підсумки. Духовно-рицарські ордени. Політичний і соціальний розвиток Кастильського і Арагонського королівств, їх об'єднання. Вплив католицької церкви. Інквізиція. Особливості розвитку Португальського королівства.

Тема 8. Італія в V – XV ст. Лангобардська Італія. Утворення папської держави. Політика германських імператорів в Італії. Ломбардська ліга. Особливості соціально-економічного й політичного розвитку. Комунальний рух. Зародження буржуазних відносин. Південна Італія і Сицилія. Завоювання норманами Південної Італії і Сицилії, утворення Сицилійського королівства. Роль папства в боротьбі з німецькою агресією. Гвельфи та гібелліни. Венеціанська республіка. Сеньйорія Медічі у Флоренції.

Змістовий модуль 3. Специфіка виникнення та розвитку феодальних відносин у Північній та Центрально-Східній Європі

Тема 9. Німеччина в V – XV ст. Формування Священної Римської імперії. Особливості розвитку німецьких земель в раннє середньовіччя. Еволюція аграрних відносин. Зростання міст і їх характеристика. Економічні й політичні умови виникнення системи князівств. Німецька експансія на Схід: хрестові походи на слов'ян, діяльність лівонського ордену. Виникнення Швейцарського союзу. Італійська політика германських імператорів. Міста й союзи міст. "Золота булла" Карла IV Люксембурга й закріплення роздробленості Німеччини. Опозиційний рух в містах. Занепад імперії і невдалі реформи наприкінці XV ст.

Тема 10. Країни Північної Європи в VII-XV ст. Північна Європа в раннє середньовіччя. Походи вікінгів, держави вікінгів в Західній Європі. Християнізація Скандинавії. Формування Датського, Норвезького і Шведського королівств, особливості їх соціально-економічного і політичного розвитку. Кальмарська унія. Підкорення Данією Швеції та Норвегії. Боротьба Швеції за незалежність.

Тема 11. Країни Центральної і Південно-Східної Європи до кінця XV ст. Виникнення ранньофеодальних держав у Центрально-Східній Європі. Угорські племена і утворення Угорського королівства, його політичний і соціально-економічний розвиток. Формування станово-представницької монархії. Мат'яш Корвін. Боротьба з турками. Зовнішня і внутрішня політика господарів Валахії і Молдавії. Боротьба з османською експансією, польськими та угорськими феодалами.

Змістовий модуль 4. Середньовічне суспільство. Культура. Ідеологія

Тема 12. Продуктивні сили Західної Європи в V – XV ст. Демографічні процеси в середні віки. Прогрес в розвитку продуктивних сил. Нові досягнення в області виробництва. Виникнення та розвиток середньовічних міст, їх соціальний та економічний розвиток. Місто у системі феодальних відносин. Міське громадянство. Міські статuti. Міське управління і міські вільності: характеристика основних типів міського врядування. Виникнення гільдій та цехів. Структура цеху. Організація виробничого процесу. Закриття цеху в XIV – XV ст.

Тема 13. Християнська церква в середні віки. Церква в раннє середньовіччя. Християнізація Європи. Утворення чернечих орденів Св.Бенедкта, Св.Франциска, домініканського. Церква в період формування феодальних відносин. Розкол християнства на східне і західне. Феодалізація церкви, складання церковної ієрархії. Клонійська реформа. Боротьба папства за інвеституру. Авіньйонське полонення пап. Велика схизма. Середньовічні ересі і боротьба з ними. Роль папства і католицької церкви в історії середньовічної Європи.

Тема 14. Середньовічна культура. Ранньосередньовічна культура в оцінках ренесансної, романтичної, позитивістської та матеріалістичної історіографії. Ставлення до освіти. Виникнення універсальної системи освіти (трівіум та квадрівіум). Монастирі – освітні центри раннього середньовіччя. Переосмислення наук: моральна історія (Григорій Турський, Беда Достославний, Павел Діакон); християнська хронологія (Діонісій Малий); сакральна географія (Косьма Індикоплов, Гуго Сен-Віктор); алхімія (Зосима, Синезій, Олімпіодор, Стефан); теологія, патристика. Особливе сприйняття простору й часу, шлюбу та власності. Варварське мистецтво. Романський стиль в архітектурі та образотворчому мистецтві. Виникнення міської середньовічної культури. Середньовічна школа. Раціоналізація знання: схоластика: номіналізм (Росцелін, Абельяр) та реалізм (Ансельм Кентерберійський). Фома Аквінський; експериментальна наука (Роджер Бекон); найважливіші винаходи. Виникнення перших університетів. Рицарство як соціокультурний феномен середньовіччя.

4-й семестр

Змістовий модуль 5. Початок Нового часу. Особливості виникнення капіталістичних відносин у Західній Європі

Тема 1. Виникнення капіталістичних відносин в країнах Західної Європи. Розвиток продуктивних сил в промисловості і сільському господарстві наприкінці XV – в XVI ст. Успіхи в розвитку товарного виробництва. Процес первинного накопичення капіталу, його специфічні риси в окремих країнах Західної Європи. Нові форми ідеології. Абсолютистський монархія в XVI – XVII ст. Проблема виникнення націй в Європі.

Тема 2. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи. Причини великих географічних відкриттів. Відкриття португальців. Відкриття Америки. Боротьба з арабами і колоніальні загарбання португальців в Індії і Індокитаї. Перша навколосвітня подорож. Завоювання Мексики і Перу. Географічні відкриття другої половини XVI – першої половини XVII ст. Наслідки великих географічних відкриттів. Револуція цін.

Змістовий модуль 6. Доба Реформації

Тема 3. Німеччина в XVI - першій половині XVII ст. Економічне і політичне становище Німеччини на поч. XVI в. і його особливості. Соціальна структура суспільства. Католицька церква в Німеччині. Опозиція католицизму. Гуманізм і його специфічні риси. Вчення Мартіна Лютера і його соціальна суть. Рицарське повстання і його розгром. Томас Мюнцер. Селянська війна і її наслідки. «Аугсбурзьке сповідання віри». Аугсбурзький релігійний мир. Економічний занепад у другій пол. XVI в. «Друге видання кріпацтва». Політична боротьба у другій пол. XVI - на початку XVII ст.

Тема 4. Швейцарська конфедерація в XVI – на поч. XVII ст. Економічне і політичне становище Швейцарії в XVI ст. Передумови Реформації. Реформація Цвінглі. Кальвін, його вчення. Реформація в Женеві. Розповсюдження кальвінізму в Європі. Передумови контрреформації. Орден єзуїтів. Тридентський собор і його рішення. Контрреформація в Європі.

Тема 5. Розвиток західноєвропейської культури в XVI – першій половині XVII ст. Початок нової ери у вивченні природи. Успіхи в розвитку природничих наук. Феномен Відродження. Поняття "Rinascita", "Ренесанс", "Відродження". Оцінка епохи в історіографії. Дискусії про італійське, європейське та світове Відродження: концепція Північного Ренесансу (А. Вульфійус, О. Бенеш, А. Немілов). Особливості італійського Відродження (образотворче мистецтво, наука, література, театр). Північне Відродження. Королівське меценатство в Англії та Франції. Фламандські майстри. Криза ренесансної культури: скептицизм (М. Монтень); утопічні теорії (Т. Мор, Т. Кампанелла), містика та езотерика (Агриппа Неттісгеймський, Парацельс, М. Нострадамус); демономанія і гоніння на відьом.

Змістовий модуль 7. Формування абсолютних монархій

Тема 6. Іспанія в XVI – першій пол. XVII ст. Економічний розвиток Іспанії в XVI ст. і вплив на нього колоніальної політики. Державний устрій. Іспанія в Системі Карла V Габсбурга. Опозиція королівській владі, повстання міських комун. Початок занепаду Іспанії у другій пол. XVI ст. і його причини. Політика Філіпа II. Війни з Нідерландами, Францією й Англією. Специфічні риси іспанського абсолютизму.

Тема 7. Нідерландська буржуазна революція. Республіка З'єднаних провінцій в першій пол. XVII ст. Нідерланди у складі імперії Карла V. Розвиток капіталістичних відносин та його соціальні наслідки. Посилення феодално-католицької реакції при Філіпі II. Іконоборський рух. Політика принца Оранського та дворянської еміграції. Герцог Альба і його режим в Нідерландах. Повстання 1572 р. «Гентське умиротворення». Арраська та Утрехтська унії. Утворення буржуазної республіки в північних провінціях. Перемир'я 1609 р. Південні Нідерланди і Республіка З'єднаних провінцій у першій пол. XVII ст.

Тема 8. Італія в XVI – першій половині XVII ст. Аграрні відносини. Соціально-політичне життя в містах. Італійські війни. Савонарола. Економічний занепад в Італії і його причини. Феодално-католицька реакція і боротьба проти неї.

Тема 9. Англія в XVI – на початку XVII ст. Розвиток промисловості. Початок аграрного перевороту. «Криваве законодавство». Розвиток торгівлі. Зміни в суспільному устрої. Особливості англійського абсолютизму. Династія Тюдорів, основні напрямки її політики. Реформація і характеристика англіканської церкви. Єлизавета I. Колоніальна експансія. Англо-шотландські відносини. Колонізація Ірландії. Загострення боротьби з Іспанією. Загострення соціальних суперечностей наприкінці XVI – на початку XVII ст. Династія Стюартів.

Тема 10. Франція в XVI – першій пол. XVII ст. Сільське господарство, промисловий розвиток і торгівля в XVI ст. Соціальна структура. Французький абсолютизм. Реформаційний рух. Причини і початок громадянських (гугенотських) війн, їх періодизація і характеристика. Католицька і Паризька ліги. Нантський едикт. Генріх IV, його внутрішня і зовнішня політика. Зміцнення абсолютизму при Ришельє. Іntenдант і центральний апарат. Зовнішня політика.

Змістовий модуль 8. Північна та Центрально-Східна Європа у ранній Новий час

Тема 11. Скандинавські країни в XVI – першій половині XVII ст. Данія. Загальна характеристика. Спроба встановлення необмеженої королівської влади на початку XVI ст. Громадянська війна 30-х рр. Королівська реформація. Боротьба за панування на Балтиці у другій пол. XVI ст. Данія в першій пол. XVII ст. Швеція. Загальна характеристика. Боротьба з Данією і визволення від датського панування. Реформація. Агресія в Прибалтиці. Економічний розвиток і перетворення Швеції на велику державу. Фінляндія в XVI – XVII ст. Норвегія. Загальна характеристика. Закріплення датського панування й особливості Реформації. Норвегія в першій пол. XVII ст.

Тема 12. Країни Центральної і Південно-Східної Європи в XVI – першій половині XVII ст.
Угорщина. Загальна характеристика. Падіння Угорської держави Угорські землі під османським ігом. Угорські землі під владою Габсбургів. Реформаційний рух. *Трансільванське князівство.* Загальна характеристика. Габор Бетлен і Дьордь Ракоці. *Молдавія і Валахія.* Встановлення турецького володарювання. Сільське господарство й міста. Суспільний устрій. Зростання крупного землеволодіння.

4. Структура навчальної дисципліни

3-й семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Західна Європа у раннє середньовіччя. Формування та розвиток феодалних відносин												
Тема 1. Введення в курс "Історія середніх віків".	8	2				6	7	1				6
Тема 2. Виникнення феодалного ладу в Західній Європі	9	1	2			6	9	1	2			6
Тема 3. Розвиток феодалізму у Франкській державі (IV-IX ст.).	9	1	2			6	9	1	2			6
Разом за змістовим модулем 1	25	4	4			18	25	3	4			18
Змістовий модуль 2. Особливості формування та розвитку феодалних держав у Західній Європі												
Тема 4. Франція в X – XV ст.	6	2				4	6	1				5
Тема 5. Візантія в IV – середині XV ст.	10	2	4			4	7	1	2			4
Тема 6. Англія в V – XV ст.	8	2	2			4	6	1				5
Тема 7. Країни Піренейського п-ва в V – XV ст.	6	2				4	5	1				4
Тема 8. Італія в V – XV ст.	6	2				4	5	1				4
Разом за змістовим модулем 2	36	10	6			20	27	5	2			22
Змістовий модуль 3. Специфіка виникнення та розвитку феодалних відносин у Північній та Центрально-Східній Європі												
Тема 9. Німеччина в V – XV ст.	8	2				6	11	1				10
Тема 10. Країни Північної Європи в VII-XV ст.	8	2				6	11	1				10
Тема 11. Країни Центральної і Півд.-Східної Європи до к. XV ст.	8	2				6	11	1				10
Разом за змістовим модулем 3	24	6	-			18	33	3				30

Змістовий модуль 4. Середньовічне суспільство. Культура. Ідеологія												
Тема 12. Продуктивні сили Західної Європи в V – XV ст.	8	2				6	11	1	2			8
Тема 13. Християнська церква в середні віки	9	1	2			6	8	1				7
Тема 14. Середньовічна культура	11	1	4			6	13	1	2			10
Разом за змістовим модулем 4	28	4	6			18	32	3	4			25
Усього годин	120	24	16			68	120	14	10			95

4-й семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 5. Початок Нового часу. Особливості виникнення капіталістичних відносин у Західній Європі												
Тема 1. Виникнення капіталістичних відносин в країнах Західної Європи	8	2				6	7	1				6
Тема 2. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи	14	2	4			8	11	1	2			8
Разом за змістовим модулем 1	22	4	4			14	18	2	2			14
Змістовий модуль 6. Доба Реформації												
Тема 3. Німеччина в XVI - першій половині XVII ст.	12	2	2			8	10	1	2			7
Тема 4. Швейцарська конфедерація в XVI – на поч. XVII ст.	12	2	2			8	10	1	2			7
Тема 5. Розвиток західноєвропейської культури в XVI – першій половині XVII ст.	14		4			10	10	1	2			7
Разом за змістовим модулем 2	38	4	8			26	30	3	6			21
Змістовий модуль 7. Формування абсолютних монархій												
Тема 6. Іспанія в XVI – першій пол. XVII	8	2				6	9	1				8

ст.												
Тема 7. Нідерландська буржуазна революція	8	2				6	9	1				8
Тема 8. Італія в XVI – першій пол. XVII ст.	8	2				6	9	1				8
Тема 9. Англія в XVI – на початку XVII ст.	8	2				6	10	2				8
Тема 10. Франція в XVI – першій пол. XVII ст.	12	4	2			6	12	2	2			8
Разом за змістовим модулем 3	44	12	2			30	50	7	2		1	40
Змістовий модуль 8. Північна та Центрально-Східна Європа у ранній Новий час												
Тема 11. Скандинавські країни в XVI – першій пол. XVII ст.	9	2	2		1	4	11	1				10
Тема 12. Країни Центральної і Південно-Східної Європи в XVI – першій пол. XVII ст.	7	2			1	4	11	1				10
Разом за змістовим модулем 4	16	4	2		2	8	22	2				20
Усього годин	120	24	16		12	78	120	14	10			95

5. Теми семінарських занять

3-й семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Суспільно-економічний та політичний устрій германців у I ст. до н.е. – VII ст. н.е.	2	2
2	Процес феодалізації у франкському суспільстві VI – IX ст.	2	2
3	Хрестові походи на Схід 1096 – 1270 рр.	4	2
4	Середньовічне місто	2	2
5	Формування станово-представницької монархії в Англії	2	-
6	Середньовічна культура та ідеологія в країнах Західної Європи	4	2
	Усього годин	16	10

4-й семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Великі географічні відкриття: зустріч світів	4	2
2	Реформація та Контрреформація у Західній Європі	4	4
3	Культура Відродження в Європі	6	2

4	Тридцятилітня війна	2	2
	Усього годин	16	10

6. Самостійна робота

3-й семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Поняття "Середні віки"	6	10
2	Категорія "феод"	4	8
3	Дискусії про "феодальну" еволюцію візантійського суспільства	4	8
4	Мусульманська Іспанія	4	8
5	Державні утворення норманів	6	8
6	Феномен влади у середні віки	4	8
7	Станове представництво	6	8
8	Політичні, економічні і суспільні зміни XII – XIV ст. Правове оформлення станів	6	8
9	Боротьба між папством та імперією у XI ст. Гвельфи та гібелліни.	4	8
10	Зовнішня політика Священної Римської імперії у X – XV ст.	6	8
11	Утворення Норвезького, Шведського та Датського королівств	6	8
12	Політичний, суспільний та економічний розвиток Угорського королівства у XI – XV ст.	4	8
13	Сторічна війна як загальноєвропейський конфлікт	6	8
14	Нова інквізиція та її діяльність у Західній Європі	6	10
15	Нові підходи до висвітлення історії рицарства у сучасній медієвістиці.	6	10
	Усього годин	78	95

4-й семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Проблема трансформації феодального суспільства	6	8
2	Іспанська та португальська колонізація Нового світу	6	8
3	Релігійні війни на Заході	8	8
4	Орден єзуїтів і Контрреформація в Європі	6	8
5	Королівська реформація в Англії	6	8
6	Зовнішня політика Тюдорівської Англії	6	8
7	Італійські війни	8	8
8	Зовнішня політика Французького королівства у другій половині XVI – на початку XVII ст.	6	8

9	Зовнішня політика Іспанії у XVI – на початку XVII ст.	6	8
10	Політичний та адміністративний устрій Нідерландів у XVI – на початку XVII ст.	6	8
11	Боротьба між Швецією та Данією за володарювання на Балтиці	6	8
12	Угорське королівство, Валахія і Молдавія у відносинах з Османською імперією	6	7
	Усього годин	78	95

7. Індивідуальні завдання

Теми:

1. Велике переселення народів: причини та наслідки.
2. Бургунди. Перше та друге королівства бургундів.
3. Християнізація германських народів.
4. Теодоріх Великий.
5. Лангобардське королівство в Італії.
6. Папа Григорій I Великий.
7. Папа Інокентій III: історичний портрет.
8. Арабські завоювання на Піренейському півострові.
9. Англо-саксонські королівства на території Британії.
10. Виникнення легенди про короля Артура
11. Боротьба Меровінгів в "Історії франків" Григорія Турського.
12. Внутрішня політика Карла Великого.
13. Зовнішня політика Карла Великого.
14. Поняття "феодальна революція" у зарубіжній та вітчизняній історіографії.
15. Правління перших Капетингів у Франції.
16. Італійська політика германських імператорів.
17. Германські герцогства у добу раннього середньовіччя.
18. "Оттонівське відродження".
19. Оттонівська церковна політика. Створення імперської церкви.
20. Германська експансія на схід.
21. Скандинавія у добу вікінгів.
22. Походи вікінгів.
23. Культура Скандинавії доби вікінгів.
24. Норманське завоювання Англії.
25. Юстиніан I Великий.
26. Лев III Ісавр та іконоборство.
27. Рух павликіан у Візантії.
28. Економічна та соціальна політика династії Комнінів.
29. Візантія і хрестові походи.
30. Раннє чернецтво.
31. Феномен ірландської церкви.
32. Ключіський рух та його наслідки.
33. Схизма католицької та православної церков.
34. Середньовічні єресі та боротьба з ними.
35. Роль християнської церкви в історії західноєвропейської середньовічної цивілізації.
36. Християнство як основа культурного та духовного життя середньовічної Європи.
37. Хрестові походи та їх історичне значення.
38. Духовно-рицарські ордени у хрестових походах.
39. Людина середньовіччя як історико-культурний тип.
40. Проблема існування особистості у середні віки у сучасній історичній науці.

41. Феномен рицарства у середньовічній історії та культурі.
42. Проблема гендеру у середні віки.
43. Повсякденне життя середньовічного міста.
44. Селянські заворушення, повстання та війни у середньовіччі.
45. Реконкіста та її політичне значення.
46. Внутрішня та зовнішня політика Філіпа IV Красивого.
47. Жанна д'Арк: історичний портрет.
48. Ричард I Левове Серце: історичний портрет.
49. Англія у добу "трьох Едуардів".
50. Виникнення та розвиток англійського парламентаризму.
51. Виникнення та розвиток станового представництва у Франції.
52. Кортеси на Піренейському півострові та їх політична роль.
53. Сторічна війна 1337 – 1453 рр.
54. "Війна Червоної та Білої троянд".
55. Середньовічна освіта.
56. Місце історії у середньовічному світогляді.
57. Особливості Північного Відродження.
58. Відкриття морського шляху до Індії. В. да Гама та Ахмед ібн-Маджид.
59. Ернан Кортес.
60. Франсіско Пісарро.
61. Мартін Лютер.
62. Жан Кальвін.
63. Контрреформація в Європі.
64. Ігнатій Лойола та орден єзуїтів.
65. "Криваве законодавство" в Англії.
66. Пуританський рух в Англії.
67. Особливості англійської церкви.
68. Кардинал Рішельє.
69. Гугенотські війни.
70. Міжнародні відносини у XVI – першій половині XVII ст.
71. Релігійні війни в Європі XVI – першої половині XVII ст.
72. Еразм Роттердамський як ідеолог "християнського гуманізму".
73. Своєрідність культури іспанського Відродження.
74. "Високе італійське Відродження".
75. Оксфордський гурток гуманістів.

8. Методи навчання: лекції (вхідна, узагальнююча, проблемні, тематичні); складання таблиць, реферування, конспектування джерел, робота в Інтернет; складання каталогу літератури.

9. Критерії оцінювання:

До семестрової атестації допускаються студенти, які за різні види робіт протягом семестру набрали не менше 35 балів.

Екзамен (усна форма) оцінюється від 1 до 50 балів.

Робота на семінарських заняттях: 1 - 5 балів.

Виконання 1 завдання для самостійної роботи: 1-5 балів

Виконання ІНДЗ – 1-10 балів

Робота у 3-му семестрі: 35 – 50 балів

Робота у 4-му семестрі: 35-50 балів

Екзаменаційне оцінювання: середній бал за 2 семестри + екзаменаційні бали

10. Методи контролю: поточне тестування; перевірка ІНДЗ (захист реферату) та СРС (конспект, співбесіда), усний екзамен.

Питання до екзамену

1. Періодизація середньовіччя.
2. Класифікація історичних джерел середньовіччя.
3. Письмові джерела V-XI ст.
4. Письмові джерела XI-XV ст.
5. Демографічні процеси в середні віки.
6. Розвиток продуктивних сил в середні віки.
7. Абсолютні монархії в Західній Європі: порівняльна характеристика.
8. Розвиток християнської церкви до початку XVI ст.
9. Середньовічні єресі.
10. Причини, основні етапи та наслідки хрестових походів (1096-1270 рр.).
11. Іспанська і португальська колонізація Нового світу.
12. Причини, основні етапи та наслідки великих географічних відкриттів.
13. Особливості виникнення і розвитку середньовічне міста.
14. Середньовічна геральдика.
15. Культура середньовіччя: варварське мистецтво V-VIII ст.
16. Романський стиль: особливості та основні досягнення.
17. Рицарська культура середньовіччя.
18. Готика: періодизація, основні досягнення.
19. Культура епохи Відродження: періодизація, основні досягнення.
20. Особливості італійського Відродження.
21. Падіння Західної Римської імперії і утворення варварських держав.
22. Виникнення феодального ладу в Західній Європі. Генезис феодалізму.
23. Франкська держава епохи Меровінгів.
24. Франкська держава епохи Каролінгів.
25. Розвиток феодалізму у Франкській державі. Імперія Карла Великого.
26. Франція в IX-XI ст.
27. Франція в XI-XIII ст.
28. Франція в XIII-XV ст. Станова монархія і утворення централізованої держави.
29. Столітня війна: причини, хід, підсумки.
30. Італійські війни.
31. Реформація у Франції.
32. Гугенотські війни: причини, періодизація, основні події, наслідки.
33. Внутрішня політика Генріха IV.
34. Англія до норманського завоювання.
35. Норманське завоювання Англії. Англія в XI-XII ст.
36. Англія у другій пол. XII-XIII ст. Анжуйська династія.
37. Реформи Генріха II в Англії.
38. Англія епохи трьох Едуардів.
39. Становлення станово-представницької монархії в Англії.
40. Війна Червоної і Білої троянди: причини, хід, наслідки.
41. Визначте особливості англійського абсолютизму.
42. Внутрішня політика Тюдорів.
43. Зовнішня політика Англії епохи Тюдорів: основні напрямки.
44. Королівська реформація в Англії.
45. Соціально-економічний розвиток Англії в XVI ст.
46. Особливості розвитку Візантії в IV-VIII ст.
47. Візантія і хрестові походи.
48. Основні особливості розвитку Візантії в IX-XI ст.

49. Охарактеризуйте держави хрестоносців.
50. Основні особливості розвитку Візантії в XII-XIII ст.
51. Основні особливості розвитку Візантії в XIV-XV ст.
52. Соціально-економічний та політичний розвиток Італії до XI ст.
53. Становлення папської держави.
54. Основні особливості періоду розвинутого феодалізму в Італії.
55. Соціально-економічний і політичний розвиток Італії в XI-XIII ст.
56. Економічний розвиток Італії в пізнє середньовіччя.
57. Соціально-політична структура італійських держав в XVI - I пол. XVII ст.
58. Мусульманське завоювання Іспанії. Держава ал-Андалус.
59. Виникнення іспано-християнських держав і початок Реконкісти.
60. Реконкіста в Іспанії: основні етапи та підсумки.
61. Соціально-економічний і політичний розвиток країн Піренейського півострова до кінця XIII ст.
62. Соціально-економічний та політичний розвиток Іспанії в XIV-XV ст.
63. Соціально-економічний розвиток Іспанії в першій пол. XVI ст.
64. Особливості політичного розвитку Іспанії в XVI ст.
65. Основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики Іспанії при Філіпові II.
66. Португалія в XIV-XV ст.
67. Соціально-економічний розвиток Нідерландів в XVI ст.
68. Національно-визвольна війна в Нідерландах: причини, етапи, наслідки.
69. Соціально-економічний і політичний розвиток Німеччини в VIII-XI ст.
70. Соціально-економічний і політичний розвиток Німеччини в XI-XIII ст.
71. Соціально-економічний і політичний розвиток Німеччини в XIV-XV ст.
72. Соціально-економічний і політичний розвиток Німеччини в XVI ст.
73. Реформація в Німеччині: основні етапи та наслідки.
74. Основні положення вчення Мартіна Лютера і його соціальна сутність.
75. Формування Швейцарської конфедерації.
76. Цвингліанська реформація в Цюріху.
77. Кальвіністська реформація в Женеві.
78. Тридентський собор і його значення.
79. Соціально-економічний і політичний розвиток Скандинавії до XI ст.
80. Соціально-економічний і політичний розвиток Скандинавії в XI-XIII ст.
81. Боротьба країн Північної Європи за панування на Балтиці.
82. Північна Європа в період Кальмарської унії.
83. Данія в XVI - I пол. XVII ст.
84. Швеція в XVI - I пол. XVII ст.
85. Реформація в країнах Північної Європи.
86. Контрреформація в Європі.
87. Соціально-економічний і політичний розвиток країн Центральної і Південно-Східної Європи до османського завоювання.
88. Угорщина у X-XV ст.
89. Розвиток угорських земель під владою Габсбургів.
90. Розвиток Молдавії та Валахії під владою Османської імперії.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

3-й семестр (залік)

Поточне тестування та самостійна робота															Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4			50
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	
3	2	3	2	3	2	3	2	5	5	5	5	5	3	2	

4-й семестр (екзамен)

Поточне тестування та самостійна робота												екзамен	Сума
Змістовий модуль 5			Змістовий модуль 6			Змістовий модуль 7				Змістовий модуль 8		50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
5	5	5	5	5	3	2	5	5	5	3	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Проектор для мультимедійних презентацій, екран

13. Рекомендовані джерела інформації

Література

Базова

1. История средних веков: В 2-х т./ Под ред. С.П.Карпова. Москва:Изд-во МГУ, Печатные традиции, 2008. – Т.1 – 681 с., Т.2. – 432 с. URL: http://www.alleng.ru/d/hist_vm/hist087.htm
2. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій : Навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вузів / О. О. Крижановська, О. П. Крижановський ; гол. ред.: С. В. Головка . Київ: Либідь, 2004 . 365 с.
3. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О. Рудь: Навч. посібник. К.: Либідь, 2005. 654 с.
3. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. Москва: Высшая школа, 1976. URL: <http://Annales.info/evrope/samarkin/istgeogr.htm>
4. Хрестоматія по історії середніх віків: В 3-х т./Под ред. Н.П.Грацианского, С.Д.Сказкина. М., 1950-1953.

5. *Хрестоматия по истории средних веков*: В 2-х т./Под ред. С.Д.Сказкина. – М., 1961 – 1963.
6. Балух В.О. *Історія середніх віків*: У 2-х т. – Т. 1. - Чернівці: Наші книги, 2010. - 496 с., Т. 2. Високе і пізнє середньовіччя / В.О. Балух, В.П. Коцур. Чернівці: Наші книги, 2011. 616 с.

Допоміжна

1. Дюби Ж. *Европа в Средние века* / Ж. Дюби. – Смоленск: Полиграмма, 1994. - 320 с.
2. Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения: Быт, нравы, идеалы / С. Я. Левит. – М.: Юристъ, 1996. – 576 с.
3. Культура и общественная мысль: Античность. Средние века. Эпоха Возрождения. – М.: АН СССР, 1988. – 244 с.
4. Средневековая Европа глазами современников и историков: Книга для чтения /отв. Ред. Ястребицкая А. Л. - М.: Интерпракс, 1995. - (Всемирная история и культура глазами современников и историков). - Ч. 1: рождение и становление средневековой Европы. V-IX вв. 220 с.; Ч. 2: Европейский мир X-XV вв. 380 с.; Ч. 3: средневековый человек и его мир. 396 с.; Ч. 4: от Средневековья к новому времени. Новый человек. 320 с.; Ч. 5: человек в меняющемся мире. 148 с.
5. Андреев А.Р. *Гений Франции, Или Жизнь Кардинала Ришелье: Документальное Историческое Исследование*/А.Р.Андреев. - Москва : Белый волк: Крафт: Облиздат, 1999. - 246с.
6. *Арбман Х. Викинги* / Пер. с англ. Н. В. Ерёминой. – СПб.: Евразия, 2006. – 320 с.
7. Балакин В.Д. *Итальянская политика империи Оттонов* / В.Д. Балакин; М-во образования Рос. Федерации. Моск. пед. ун-т. - М.: Моск. пед. ун-т: Нар. учитель, 2000. - 287 с.
8. *Басовская Н.И. Столетняя война: леопард против лилии* / Н.И. Басовская. – М.: ООО «Издательство «Олимп»»: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 428 с.
9. *Баткин Л.М. Итальянское Возрождение: проблемы и люди* Л.М. Баткин. – М.: РГГУ, 1995. –448 с.
10. *Бедуелл Г. История Церкви* / Г. Бедуел. - М.: Христианская Россия, 1996. - 299 с.
11. *Бессмертный Ю. Л. Жизнь и смерть в средние века*. Очерки демографической истории Франции. - М.: Наука, 1991. - 240 с.
12. Бич и Молот. Охота на ведьм в XVI-XVIII веках / пер. Н. Маслова; сост. и предисл. Н. Горелов. - СПб.: Азбука-классика, 2005. - 511 с.
13. *Блок Марк. Феодальное общество М. Блок*. - М. Издательство им.Сабашниковых, 2003. – 504 с.
14. *Бокман Х. Немецкий орден Двенадцать глав из его истории* / Пер. с нем. В. И. Матузовой. - М. Ладомир, 2004. – 273 с.
15. *Бордонов Ж. Повседневная жизнь тамплиеров в XIII веке* / Пер. с фр., предисл. и науч. ред. В. Д. Балакина. - М.: Мол. гвардия, 2004. - 243[13] с.
16. *Брайант Артур. Эпоха рыцарства в истории Англии* / Пер. с англ. Т. В. Ковалёва, М. Г. Муравьёва. - СПб.: Издательская группа «Евразия», 2001. - 576 с.
17. *Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV - XVIII вв.* в 3-х т. - М.: Прогресс, 1986. - Т.1.Структуры повседневности. - 621 с.
18. *Будур Н. Б. Викинги. Пираты севера* / Н.Б. Будур. - М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. - 319 с.
19. Будур Н. *Повседневная жизнь викингов IX – XI века* / Н. Будур. – М.: «Молодая гвардия», 2007. – 191 с. URL: <http://litbook.net/book/120281/povsednevnyaya-zhizn-vikingov-ix-xi-veka/>

20. Бурдах К. *Реформация. Ренессанс. Гуманизм* / Пер. с нем. М.И. Левиной. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 208 с.
21. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Избр. произвед. – М., 1990. – С. 81 – 272.
22. Вельфлин Г. Классическое искусство: введение в итальянское Возрождение: пер. с нем. / Генрих Вельфлин; Пер. И. И. Маханьков; Коммент. И. И. Маханьков. – Изд. доп. – М.: Айрис-Пресс, 2004. – 368 с.
23. Вельфлин Г. Ренессанс и барокко. Исследование сущности и становления стиля барокко в Италии. – СПб.: Азбука-классика, 2004. – 284 с.
24. Виймар П. Крестовые походы: миф и реальность священной войны: Пер. Д. А. Журавлевой. – СПб.: Евразия, 2003. – 384 с.
25. Виолле-ле-Дюк Эжен Эммануэль. Жизнь и развлечения в Средние века. – СПб.: Евразия, 1997. – 384 с.: илл. – (Культура средних веков в памятниках исторической мысли Франции).
26. Винокурова М.В. Мир английского манора (на материалах земельных описей графств Ланкашир и Уилтшир второй половины XVI - первой трети XVII вв.) / М.В. Винокурова. – М.: Наука, 2004. – 493 с.
27. Вис, Э.В. Фридрих II Гогенштауфен / Эрнст В. Вис; пер. с нем. Е.Б. Каргиной. – М.: АСТ: Транзиткнига, 2005. – 378, [6] с.
28. Гене Б. История и историческая культура средневекового Запада. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 491 с.
29. Гийу А. Византийская цивилизация / Пер. с франц. Д. Лоевского; Предисл. Р. Блока. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 552 с.
30. Город в средневековой цивилизации Западной Европы. В 4-х томах / Отв.ред. А.А. Сванидзе. – Том 1. Феномен средневекового урбанизма. М., 1999; Том 2. Жизнь города и деятельность горожан. М., 1999; Том 3. Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. М., 2000; Том 4. Extra muros: город, общество, государство. М., 2000. URL: https://vk.com/wall-23433303_7779
31. Гутнова Е. В. *Историография истории средних веков* / Е.В. Гутнова. – М.: Высшая школа, 1974. – 400 с.
32. Дефурно М. Повседневная жизнь в эпоху Жанны д'Арк. СПб.: Евразия, 2002. URL: http://www.many-books.org/auth/7505/book/24828/defurno_marselen/povsednevnyaya_jizn_v_epohu_janny_i_dark/read
33. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 431 с.
34. Женщина, брак, семья до начала нового времени: демографический и социокультурный аспекты: [Сб.ст.] / РАН, Ин-т всеобщей истории; [Отв.ред.и авт.вступ.ст. Ю.Л.Бессмертный]. – М.: Наука, 1993. – 154 с.
35. Заборов М. Введение в историографию Крестовых походов (Латинская историография XI-XIII веков) / М. Заборов. – М.: Наука, 1966. URL: http://oldevrasia.ru/library/M--A--Zaborov_Vvedenie-v-istoriografiyu-krestovykh-pokhodov--Latinskaya-istoriografiya-XI-XIII-vekov-/
36. Задворный В. Л. История Римских Пап = Res gestae pontificum romanorum / В. Л. Задворный; Колледж катол. теологии им. св. Фомы Аквинского. – М., 1995. –Т. 1: От св. Петра до св. Симплиция. – 1995. – 343 с.; Т.2. : История Римских Пап : От св. Феликса II до Пелагия II (история Апостольского Престола в VI в.) . – М.: Изд-во Католического колледжа им. св. Фомы Аквинского, 1997. – 198 с.
37. Ивонин Ю. Е., Казаков М. М., Керов В. Л., Курбатов Г. Л., Федосик В. А. Очерки истории христианской церкви в Европе. (Античность, средние века, Реформация) . – М.: 1999. – 128 с.

38. Из истории Византии и византиноведения : Межвузовский сборник / Ленинградский гос. университет им. А.А. Жданова ; ред. Г.Л. Курбатов . – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1991 . – 160 с.
39. История Византии: В 3-х т. / Под ред. С.Д. Сказкина. – М.: Наука, 1967 – 1976. –
40. Т. 1 / [Отв. ред. З. В. Удальцова]. - М.: Наука, 1967. - 524 с.: ил.: карт.; 10 л. илл. и карт; Т. 2 / [Отв. ред. А. П. Каждан]. - М.: Наука, 1967. - 472 с.: ил.: карт.; 6 л. илл.; Т. 3 / [Отв. ред. Г. Г. Литаврин]. - М.: Наука, 1967. - 508 л.: ил.; 10 л. илл. и карт.
41. Карсавин Л. Монашество в средние века. – М., 1992. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=83234>
42. Кенигсберг Г.Г. Средневековая Европа, 400-1500 годы. – М.: Весь мир, 2001. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=69351>
43. Кенигсбергер Г.Г. Европа раннего Нового времени, 1500-1789. - М.: Весь Мир, 2006. - 320 с.
44. *Кленшан Филипп дю Пюи де*. Рыцарство / Пер. с франц. Е. А. Кошелевой. - СПб.: Евразия, 2004. – 192 с.
45. Клулас И. Повседневная жизнь в замках Луары в эпоху Возрождения: [Пер. с фр.] [Науч. ред. и вступ. ст. А. П. Левандовского]. - М.: Мол. гвардия : Палимпсест, 2001. – 357 с.
46. Колдовство в Средние века / Пер. с англ. Н Масловой; Предисл. и послесл. Н. Горелова. - СПб.: Азбука-классика, 2005. – 432 с.
47. Контамин Ф. Война в Средние века / Пер. с фр. Ю.П. Малинина, А.Ю. Карачинского, М.Ю. Некрасова; Науч. ред., предисл. Ю.П. Малинина. - СПб.: Ювента, 2001. - 414 с.: карт., план. URL: http://krotov.info/lib_sec/11_k/kon/tamin_00.htm
48. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада: пер. с фр. / Общ. ред. Ю. Л. Бессмертного; Послесл. А. Я. Гуревича [с. 352-373]. - М. : Прогресс, 1992. - 372,[2] с.
49. *Ле.Гофф, Ж.* Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада. - Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002. - 328 с.
50. *Ле Гофф Ж.* Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. / Общ. ред. С.К. Цатуровой. - М.: Изд. группа «Прогресс», 2001. - 440 с.
51. Ле Руа Ладюри Э. Королевская Франция: (1460-1610) от Людовика XI до Генриха IV / Эмманюэль Ле Руа Ладюри. - М.: Междунар. отношения, 2004. - 412 с.
52. Ли Г.Ч. *История инквизиции в Средние века* / Пер. с франц. А.В. Башкирова. – Смоленск: Русич, 2002. – 640 с.
53. Мишо Г. История крестовых походов. М.: Алетейа. 2001. 368 с. URL: <http://militera.lib.ru/h/michaud/index.html>
54. *Мюссе Л.* Варварские нашествия на Западную Европу. Вторая волна. / Пер. с франц. Саниной А. П. - СПб.: Евразия, 2001. - 352с.
55. *Николе Д.* , Мак Брайд А. Французская армия в Столетней войне: Униформа, вооружение, организация / Пер. с англ. Н.А. Феногенова.. – М.: АСТ, 2004. – 65 с.
56. *Норвич Дж.* Расцвет и закат Сицилийского королевства: нормандцы в Сицилии, 1130 – 1194 гг. / Пер. с англ. Л. А. Игоревского. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 399 с.
57. *Пастуро М.* Повседневная жизнь Франции и Англии во времена рыцарей круглого стола / Пер. с франц. М.О. Гончар. – М.: Мол. гвардия, 2001. – Режим доступа: http://montsegur.olmer.ru/archiev/round_table.pdf
58. Поло де Болье М. Средневековая Франция / Мари-Анн Поло де Болье. – М.: Вече, 2006. - 382 с.
59. *Пти-Дютайи Ш.* Феодалная монархия во Франции и в Англии X – XIII веков / Перевод с французского С. П. Моравского. – СПб.: «Евразия», 2001. – 448 с.

60. "Пятнадцать радостей брака", и другие сочинения французских авторов XIV-XV веков [Перевод] / Сост. и отв. ред. Ю. Л. Бессмертный. - М.: Наука, 1991. - 317 с.
61. *Рассел Дж. Б.* Колдовство и ведьмы в Средние века / Пер. с англ. Татлыбаева А. М. - СПб.: Издательская группа "Евразия", 2001. - 480 с.
62. Уваров П. Ю. Франция XVI века / П. Ю. Уваров. - М.: Наука, 2004. - 510 с.
63. *Фавтье Р.* Капетинги и Франция / Пер. с франц. Г. Ф. Цыбулько. - СПб.: Евразия, 2001. - 320 с.
64. Фергюсон А. Б. Золотая эпоха английской рыцарственности: Исследование упадка и трансформации рыцарского идеализма : пер. с англ. / Артур Боулз Фергюсон; Пер. М. Г. Муравьева. - СПб.: Евразия, 2004. - 352 с.
65. Филиппов И. С. Средиземноморская Франция в раннее Средневековье: Проблема становления феодализма. - М.: «Скрипторий 2000», 2000. - 818 с.
66. *Флори Ж.* Идеология меча. Предыстория рыцарства / пер. с фр. М. Ю. Некрасова. - СПб.: Евразия, 1999. - 320 с.
67. *Флори Ж.* Повседневная жизнь рыцарей в Средние века / Пер. с фр. Ф. Ф. Нестерова. - Москва: Молодая гвардия, 2006. - 356 [12] с: ил. URL: http://krotov.info/history/10/1/flori_4.htm
68. *Хвостова К. В.* Особенности византийской цивилизации. - М.: Наука, 2005. - 199 с.
69. Хейзинга Й. Осень Средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах / Перевод Д. В. Сильвестрова; Статья А. В. Михайлова; Комментарии Д. Э. Харитоновича; Отв. ред. С. С. Аверинцев; Консультант С. Ю. Завадовская; Рецензенты: М. Л. Гаспаров, А. Я. Гуревич. - М.: Наука, 1988. - 544, [18] с.
70. Хеншелл, Николас. Миф абсолютизма: Перемены и преемственность в развитии западноевропейской монархии раннего Нового времени / Пер. с англ. А. А. Паламарчук, Л. Л. Царук, Ю. А. Малахова; отв. ред. С. Е. Федоров. - СПб.: Алетей, 2003. - 271 с. - Режим доступа: <http://coollib.com/b/218790>
71. Черкасов П. П. Судьба империи: Очерк колониальной экспансии Франции в XVI - XX вв. / П. П. Черкасов. - М.: Наука, 1983. - 184 с.
72. Шишкин В. В. Королевский двор и политическая борьба во Франции в XVI-XVII веках / В. В. Шишкин. - СПб.: Евразия, 2004. - 285 с.
73. *Шишков А. М.* Средневековая интеллектуальная культура. - М.: Савин С. А., 2003. - 592 с. URL: <http://www.nordsolen.dk/files/bibl/wiw1.pdf>
74. Элиас Н. Придворное общество : исслед. по социологии короля и придвор. аристократии, с Введ.: Социология и история / Норберт Элиас ; пер. с нем. А. П. Кухтенкова [и др.]. - М. : Языки слав. культуры : Кошелев, 2002. - 366 с.
75. Ян Гус. Мартин Лютер. Жан Кальвин. Торквемада. Лойола: Биографические очерки. - М.: Республика, 1995. - 384 с.

13. Інформаційні ресурси:

1. Богослов. Сборник «Средние века». URL: <http://www.bogoslov.ru/en/journal/22483/index.html>
2. Gremlin's treasure. URL: <http://www.gremlinimage.ru/medieval.php>
3. Корпус среднеанглийской прозы и поэзии: Corpus of Middle English Prose and Verse. - Режим доступа: <http://quod.lib.umich.edu/c/cme/index.html>
4. Исторический факультет МГУ. URL: <http://www.hist.msu.ru>
5. Библиотека истории. URL: <http://history-library.com>
6. bibliotheca Paх britannica. URL: <http://coollib.com/s/18984>
7. Восточная литература. URL: <http://www.vostlit.info>
8. Ирландский корпус электронных текстов CELT. URL: <http://www.ucc.ie/celt/publishd.html>

9. История Британии. URL: <http://brude.narod.ru/>
10. XIII век. URL: <http://thietmar.narod.ru/>
11. Література доби середньовіччя. URL: http://www.ae-lib.org.ua/_lit_medieval.htm
12. Мифы и легенды. URL: <http://www.fbit.ru/free/myth/texty/home.htm>
13. Религия народов древней Скандинавии. URL: <http://ginnungagap.narod.ru/>
14. Северная слава. URL: <http://norse.ulver.com/>
15. Скандинавский Информационный Центр. URL: <http://www.ulver.com/>
16. Ульвдалир. Эпоха викингов. URL: <http://ulfdalir.ru>
17. Библиотека Annales. URL: <http://annales.info/index.htm>

